

Ю.М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / За ред. В. Г. Кременя. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120 с.

5. Definition and Selection of Competencies : Theoretical and Conceptual Foundations (DeSeCo) : Strategy Paper. – 2009. – 27 p. – Mode of access : <http://www.deseco.admin.ch/bfs/deseco/en/index/02.parsys.34116.downloadList.87902.DownloadFile.tmp/oecdsecostrategydeelsaedcericd20029.pdf>.

6. Key competencies for a successful life and a well-functioning society / Edited by D.S. Rychen, L.H. Salganik. – Gottingen, Germany : Hogrefe & Huber Pub, 2003. – 206 p. – Mode of access : <http://www.oecdbookshop.org/oecd/email-it.asp?k=5LMQCR2JF925&title=Key+Competencies+for+a+Successful+Life+and+a+Well%2DFunctioning+Society&title=&author=&LANG=en>.

7. Tuning Educational Structures in Europe [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.unideusto.org/tuningeu/>.

DOI: 10.31652/2412-1142-2018-50-223-227

УДК 378.4:014(430)

Н. М. Бідюк, м. Хмельницький, Україна / N. M. Bidiuk, Khmelnytskyi, Ukraine
biduknm@ukr.net

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ

Анотація. У статті розглянуто особливості дистанційного навчання вчителів у системі післядипломної освіти Німеччини. Окрему увагу приділено функціонуванню системи післядипломної педагогічної освіти у німецькому досвіді, зокрема двох напрямів «Lehrerfortbildung» (підвищення кваліфікації вчителів) і «Lehrerweiterbildung» (додаткова освіта вчителів). Наголошено, що дистанційне навчання використовують як самостійну форму навчання і як педагогічну технологію для підтримки викладання дисциплін. Схарактеризовано шість моделей дистанційного навчання для підвищення кваліфікації педагогів у Німеччині. Зауважено, що дистанційне навчання педагогічних кадрів охоплює два рівні: інституційний і позаінституційний. Виокремлено головні чинники впровадження дистанційного навчання вчителів в систему післядипломної освіти (широкий доступ до офіційних і неофіційних навчальних можливостей, економія коштів, підготовка, перепідготовка та підтримка вчителів у часи освітніх змін і реформ).

Ключові слова: післядипломна педагогічна освіта, дистанційне навчання, моделі, рівні, чинники, Німеччина.

DISTANCE LEARNING IN THE SYSTEM OF POSTGRADUATE EDUCATION IN GERMANY

Abstract. The article deals with the features of teachers' distance learning in the system of postgraduate education in Germany. Particular attention is paid to the functioning of the system of postgraduate pedagogical education in the German experience, in particular of two directions: "Lehrerfortbildung" (teacher training) and "Lehrerweiterbildung" (additional education). It is emphasized that distance learning is used as an independent form of education and as a pedagogical technology to support the teaching of disciplines. Six models of distance learning for improving the teachers' qualifications in Germany are characterized. It is noted that distance learning of teaching staff covers two levels: institutional and non-institutional. The main factors of distance learning implementation into postgraduate education system (wide access to official and informal learning opportunities, cost savings, training, retraining and teachers' support during educational changes and reforms) are outlined. The advantages of distance learning in the system of postgraduate education of teachers in Germany are as follows: lack of age, territorial, educational and professional constraints, flexibility of training; exchange of experience and teamwork in cooperation; coverage of a wide (mass) audience; use of various educational content (text, audio, video and graphic information); pedagogical feasibility of the use of new information technologies; qualitative selection of basic software - a virtual learning environment; Individualization of the learning process through the flexibility and variability of the learning material; protection of information circulating in distance learning; the adequacy of teaching technologies to the models of distance learning; flexibility and mobility; Legislative recognition of distance learning with state regulation of all aspects. It is clear that Germany has its own traditions in the educational sphere, which are connected with the peculiarities

of social and economic development, historical and national treasures. Understanding the German experience from the impact of changes that cover all spheres of the life of our country's society will help to upgrade the system of postgraduate pedagogical education, reforming its goals, tasks and functions.

Keywords: *postgraduate pedagogical education, distance learning, models, levels, factors, Germany.*

Постановка проблеми. Інтеграція української педагогічної освіти в європейський та світовий освітній простори зумовлює необхідність узгодження національних програм підготовки педагогів з міжнародними стандартами. Особливе місце посідає система післядипломної педагогічної освіти – один із найважливіших механізмів розвитку суспільства, основна форма неперервного професійного розвитку висококваліфікованих педагогів. Післядипломна освіта стає органічним складником життєвого процесу як для вчителя, так і для керівника сучасної школи. Необхідно констатувати суттєве відставання України від зарубіжних країн із питань дистанційної освіти, що зумовлене об'єктивними та суб'єктивними причинами і стримує розвиток вітчизняної системи післядипломної педагогічної освіти, уповільнює темпи її входження до світового освітнього простору як рівноправного партнера. Оновлення змісту та технологій підвищення кваліфікації вчителів в Україні потребує врахування кращих зразків зарубіжного досвіду, зокрема німецького.

Наукове зацікавлення особливостями організації дистанційного навчання в системі післядипломної освіти Німеччини пояснюється гострою потребою країни у кваліфікованих педагогічних кадрах, переходом до нових програм і підручників, стрімким розвитком ІКТ та їх використанням в освітньому процесі сучасної школи. Післядипломна педагогічна освіта Німеччини як одна з найдавніших європейських систем освіти впродовж тривалого часу зазнавала еволюційних змін. Нині вона являє собою складну соціальну єдність, якій властива демократичність, відкритість, гнучкість формально-змістового наповнення, мобільність підходів до організації навчання. За таких умов німецькі педагоги мають змогу самостійно обирати шляхи вдосконалення фахової компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості підготовки, підвищення кваліфікації та розвитку професійної майстерності вчителів в Україні досліджено в наукових працях вітчизняних учених О. Біди, О. Дубасенюк, Н. Клокар, І. Зязюна, В. Кременя, А. Кузьмінського, О. Лавриненка, В. Лугового, Л. Лук'янової, Н. Ничкало, В. Олійника, Н. Протасової, О. Савченко, Л. Хомич та ін. Проблеми модернізації педагогічної освіти в євроатлантичному освітньому просторі вивчають Н. Авшенюк, В. Кудін, Н. Мукан, Л. Пуховська, О. Огієнко та ін. Проблеми підвищення кваліфікації вчителів у Німеччині студіювали Л. Дяченко, В. Гаманюк, Н. Махиня, І. Руденко, О. Пришляк, С. Синенко, О. Сулима, А. Турчин та ін. Різним аспектам організації навчання, у тому числі дистанційного, в Німеччині присвячено праці німецьких науковців П. Баумгартнера, Є. Бека, Д. Гензеля, Т. Зандера, В. Клафкі, К. Полльмана, А. Флоріана, Д. Франка та ін.

Мета дослідження – виявити особливості організації дистанційного навчання в системі післядипломної педагогічної освіти Німеччини.

Результати і обговорення. Згідно розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 17-р «Про додаткові заходи щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників у 2018 році» уряд затвердив додаткові заходи щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників у 2018 році. Документом передбачено, що підвищення кваліфікації здійснюватимуть заклади післядипломної педагогічної освіти, які повинні залучати до реалізації освітньої програми відповідних тренерів, юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців, а також забезпечити проведення відповідного супроводу та технічної підтримки дистанційного навчання педагогічних працівників. Окреслена проблема актуальна для більшості європейських держав. У Німеччині підвищення кваліфікації вчителів являє собою систему заходів, спрямованих на професійний розвиток працівників освіти через одержання додаткових знань із базової спеціальності, удосконалення професійних умінь на підставі осмислення власної практичної навчально-виховної діяльності в руслі одержаних знань, що відбувається з огляду на інтереси й потреби педагогів та сучасні вимоги шкільної освіти.

Система післядипломної освіти в Німеччині розгалужена та диференційована, має багаторівневий характер. У німецькому педагогічному дискурсі оперують двома базовими поняттями: «Lehrerfortbildung» (підвищення кваліфікації вчителів) і «Lehrerweiterbildung» (додаткова підготовка вчителів). Ці поняття фактично окреслюють два провідні напрями післядипломної педагогічної освіти: перший - передбачає підвищення професійної компетентності вчителів до

впровадження інновацій в організацію шкільної системи освіти; практичну допомогу в застосуванні сучасних методів навчання та виховання дітей; удосконалення й розширення знань, умінь в галузі теорії педагогіки, психології, методики навчання предметів; допомогу в утвердженні нових вимог до професії вчителя; другий напрям спрямований на надання вчителю нової кваліфікації або розширення його базової професійної кваліфікації, яка дасть змогу посісти вищу посаду в системі освіти (2).

На основі результатів досліджень В. Гладуш (2), Н. Махині (5), І. Турчин (6) з'ясовано, що система післядипломної освіти Німеччини структурована за децентралізованим принципом, їй властива вертикальна адміністративно-організаційна диференціація та реалізація на міжземельному (федеративному), земельному (центральне підвищення кваліфікації), регіональному, шкільному (локальне підвищення кваліфікації) й індивідуальному (особистісне підвищення кваліфікації) рівнях. Найбільш глобальний рівень післядипломної освіти – міжземельний – пропонує систему заходів для підвищення кваліфікації вчителів професійних шкіл багатьох земель, а інколи й усієї країни. Саме на цьому рівні реалізують програми міжнародного обміну педагогами, організовують спільні заходи земельних інститутів: навчально-ознайомлювальні поїздки вчителів Німеччиною та до інших країн, заочне й дистанційне навчання тощо. Проведенням усіх заходів опікуються різні інституції: незалежні академії, консульства держав у Німеччині, заочні інститути та ін. Усі землі мають спеціальні інституції (Landesinstitute) для післядипломної освіти на регіональному рівні: державні академії, земельні інститути або академічні інститути післядипломної педагогічної освіти. Курси з підвищення кваліфікації проводять університети, міські інститути вдосконалення вчителів, приватні загальнорегіональні інститути вдосконалення вчителів і шкільних програм, Німецький інститут кореспондентських курсів. Федеральні землі співпрацюють із міжрегіональними інститутами, наприклад: спілкою вчителів, протестантською церквою, католицькою церквою та ін. (5, с. 27).

Серед форм підвищення кваліфікації вчителів вартими уваги є такі: літні студії для випускників середніх шкіл, літні студії для 2-річних випускників учительських студій, а також учителів із ліцензіатом; літні студії I ступеня (циклу) навчання для випускників 3-річних студій в університетах і вищих педагогічних школах; спеціальні студії, діяльність яких спрямована на здобуття кваліфікації з другого предмета; студії та іспити екстернату, індивідуальні заняття (4, с. 23–24).

Наголосимо, що особливістю підвищення кваліфікації вчителів у Німеччині є той факт, що попри численну кількість закладів, які надають послуги з підвищення кваліфікації педагогічних кадрів загальнодержавного, земельного та місцевого рівнів, а також чисельність створених інститутів підвищення кваліфікації загальноєвропейського рівня, цей процес має добровільний характер. Водночас, держава передбачає необхідність проходження вчителями заходів із підвищення кваліфікації один раз на рік, однак не зазначає конкретні терміни. На підвищення кваліфікації шкільні ради спрямовують близько 40 тис. євро. Проведення заходів із підвищення кваліфікації на внутрішньо шкільному рівні потребує майже 100 тис. євро на рік.

Підвищення якості післядипломної педагогічної освіти у Німеччині вимагає подальшого вдосконалення організації процесу навчання, що передбачає: використання ІКТ, інтерактивних методів навчання, сучасних мультимедійних засобів; упровадження цифрових технологій у засобах навчання (електронних підручників, посібників, каталогів, словників тощо), комп'ютерних навчальних програм; технічну й технологічну модернізацію навчальних лабораторій і засобів навчання; запровадження гнучкої, науково обґрунтованої системи сертифікації та атестації. Поліфонія підходів до організації дистанційного навчання вчителів у німецькому досвіді засвідчує, що дистанційне навчання використовують як самостійну форму навчання та як педагогічну технологію для підтримки процесу навчання.

Для номінації явища «дистанційне навчання» у німецькій спеціальній літературі оперують терміном «E-Learning» («Electronic Learning»), що в перекладі з англійської мови означає «система електронного навчання», тобто навчання, яке відбувається за допомогою інформаційних технологій. Вивчення праць німецьких учених слугує підставою для виокремлення загальноновизнаних особливостей дистанційного навчання, а саме: гнучкість (дає змогу вчителям працювати в комфортному середовищі, тобто обирати зручний час, місце й темп роботи, організовуючи свою діяльність у такому ритмі, який потрібен для опанування предмета); модульність (усі програми базовані на модульному принципі, що дає змогу з набору незалежних курсів-модулів створювати

навчальну програму, що відповідає індивідуальним або груповим потребам); економічна ефективність (на 50 % дешевше від традиційних форм навчання); оновлена роль викладача (фасилітація, підтримка та надання консультативних послуг під час складання індивідуальної траєкторії навчання, керівництво навчальними проектами тощо); спеціалізований контроль якості (дистанційно-організовані іспити, співбесіди, есе, проекти, комп'ютерні інтелектуальні системи тестування); використання та опора на сучасні цифрові технології та засоби передавання освітньої інформації.

Аналіз оригінальних джерел показав, що в системі післядипломної педагогічної Німеччини використовують шість моделей дистанційного навчання (рис. 1) (7, 8, 9).

У Німеччині дистанційне навчання педагогічних кадрів охоплює два рівні: *інституційний*, сутність якого полягає у формалізованому підвищенні освітнього статусу викладача, і *позаінституційний*. Для позаінституційного рівня характерні два напрями:

- перший пов'язаний із наданням поточної дистанційної підтримки вчителю (який володіє достатнім для роботи в Інтернеті рівнем інформаційної компетентності) для ефективної реалізації ІКТ у навчальному процесі, а також директорів – у справі управління школою;
- другий напрям пов'язаний із інтенсифікацією інформаційного обміну: у межах професійного співтовариства працівників освіти (учитель – учитель, учитель – організатор освіти), що стимулює професійне зростання вчителя; за межами професійної спільноти працівників освіти (учитель – громада), що орієнтований на розвиток соціальної компетентності вчителя та підвищення його загальнокультурного рівня.

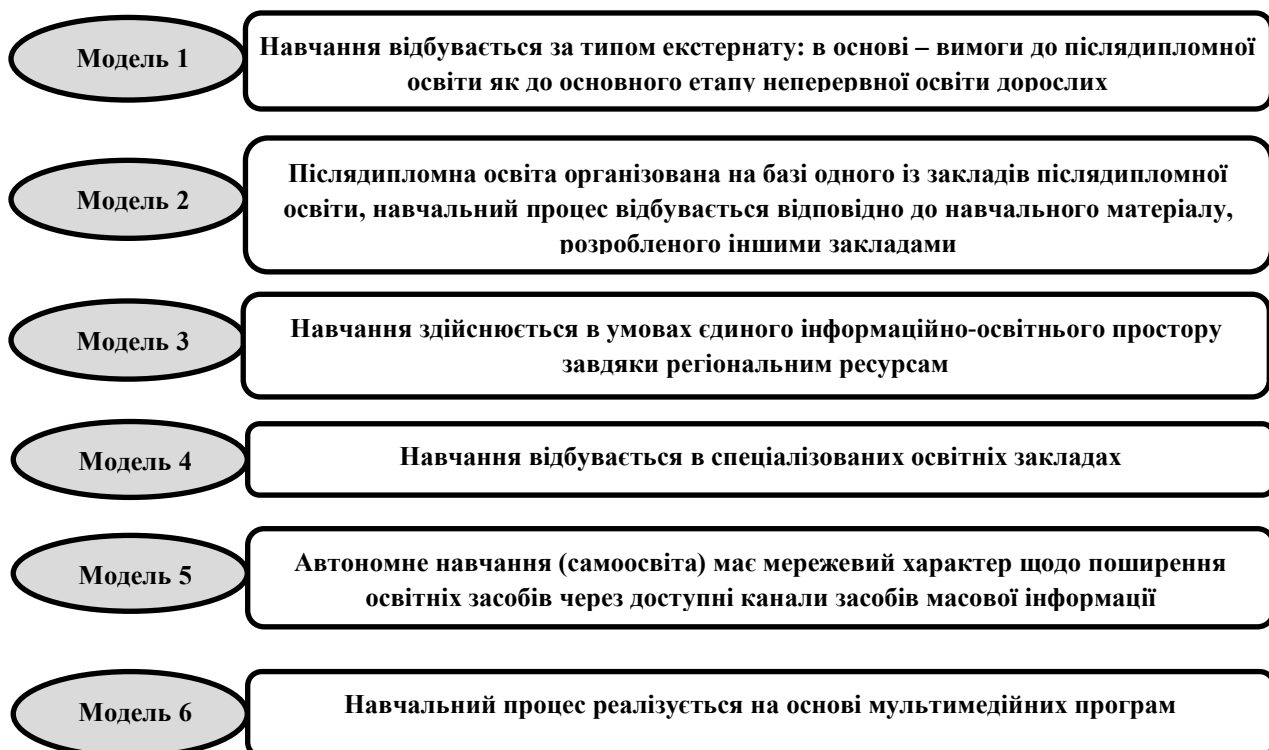

Рис. 1 Моделі дистанційного навчання в системі післядипломної освіти Німеччини

Зазначимо, що система дистанційного навчання на інституційному рівні представлена насамперед громадськими організаціями – загальнонаціональними професійними спільнотами, що захищають інтереси викладацького корпусу Німеччини (Комісія освітніх організацій, освітнього планування і права (КВВП). У створенні системи дистанційного навчання ці організації виконують функцію ініціаторів (3).

Сайти дистанційного навчання в Німеччині пропонують учителям такі ресурси: 1) дистанційне навчання за програмами підвищення кваліфікації, опанування окремих курсів, модулів курсів і тем; 2) персоніфіковане дистанційне консультування, тестування й моніторинг процесу навчання за

програмами підвищення кваліфікації; 3) розроблення нових програм підвищення кваліфікації для різних категорій учнів із використанням навчально-методичних матеріалів сайту; 4) використання ресурсів сайту (окремих тем, модулів, курсів, програм) у навчальному процесі факультетів підвищення кваліфікації, інститутів підвищення кваліфікації працівників освіти, ресурсних і методичних центрів як додаткових навчально-методичних матеріалів (1, с. 100–101, 107–108).

Серед головних чинників для впровадження дистанційного навчання вчителів в системі післядипломної освіти німецькі науковці виокремлюють такі: широкий доступ до офіційних і неофіційних навчальних можливостей, що суттєво збільшить географію підготовки вчителів; економія коштів; підготовка, перепідготовка та підтримка вчителів у часи освітніх змін і реформ. Така форма навчання сприяє підвищенню кваліфікації на базі шкіл, зміцнюючи зв'язок між теорією та практикою, скорочуючи час між вивченням і застосуванням прогресивного досвіду на практиці; надає вчителям змогу поглиблювати свої знання й навички чи поширювати досвід; частина таких курсів – тривала та завершується одержанням диплома або сертифіката; сприяє кар'єрному розвитку учителя (методист, інспектор, викладач); підготовці тьюторів і фасилітаторів для дистанційного навчання, менеджерів та керівників педагогічної практики.

Отже, перевагами дистанційного навчання в системі післядипломної освіти вчителів у Німеччині визначено такі: відсутність вікових, територіальних, освітніх і професійних обмежень, гнучкість навчання; обмін досвідом і колективна робота у співпраці; охоплення широкої (масової) аудиторії; використання різноманітного навчального контенту (текстова, аудіо-, відео- і графічна інформація); педагогічна доцільність застосування нових інформаційних технологій (дистанційне навчання відбувається не заради застосування ІКТ, а із застосуванням ІКТ); якісний відбір основного програмного забезпечення – віртуального навчального середовища; індивідуалізація процесу навчання через гнучкість і варіативність навчального матеріалу; захист інформації, що циркулює в дистанційному навчанні; адекватність технологій навчання до моделей дистанційного навчання; гнучкість і мобільність; законодавче визнання дистанційного навчання з державним регулюванням усіх аспектів. Зрозуміло, що Німеччина має власні традиції в освітній галузі, які пов'язані з особливостями соціального та економічного розвитку, історичними й національними надбаннями. Осмислення німецького досвіду від впливом змін, які охоплюють усі сфери життєдіяльності суспільства нашої країни, сприятиме оновленню системи післядипломної педагогічної освіти, реформуванню її цілей, завдань і функцій.

Список використаних джерел:

1. Гладкова О. С. Развитие системы повышения квалификации педагогических кадров в современной Германии в контексте непрерывного образования : дисс. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Гладкова Ольга Сергеевна ; Чувацкий гос. пед. ун-т имени И. Я. Яковлева. – Чебоксары, 2009. – 220 с.
2. Гладуш В. А. Особливості післядипломної освіти педагогів спеціальних навчально-виховних закладів у розвинених країнах Європи / В. А. Гладуш // Актуальні питання корекційної освіти. – 2012. – Вип. 3. – С. 46–55.
3. Зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів : аналітичні матеріали / [Авшенюк Н.М., Дяченко Л.М., Котун К.В., Марусинець М. М., Огієнко О.І., Сулима О.В., Постригач Н.О.]. – Київ : ДКС «Центр», 2017. – 83 с.
4. Кристопчук Т. Є. Стан та тенденції розвитку педагогічної освіти в Німеччині [Електронний ресурс] / Т. Є. Кристопчук. – Режим доступу : http://конференция.com.ua/files/image/konf%2012/doklad_12_3-2_04.pdf.
5. Махия Н. В. Педагогічна освіта у Німеччині: історія та сучасність : методичні рекомендації для студ., магістрантів, викл. вищ. навч. закл. / Н. В. Махия ; Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. – Черкаси : вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. – 64 с.].
6. Турчин А. І. Система післядипломної освіти педагогічних кадрів професійно-освітніх закладів Німеччини / А. І. Турчин // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2011. – № 3. – С. 173–180.
7. Fernuniversität in Hagen [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.fernuni-hagen.de/>.